

panelið

Bygdamenning er landsmenning

Í dag:

Zakarias Wang,
studentaskúlaerari

— Ynskja vit bygdamenning, so nýðast vit at leggja haft á tað privata fyrirtaksemið, og t.d. nýta tað politiska valdið til at siga, at eitt virki skal lata arbeiðsløn til fólk frá tí tey eru farn frá húsum um morgunin til tey eru heima aftur um kveldið. So hevði tað verið skjótt, at tað loysti seg betur at flyta vørna enn fólk. Men sum er, verður hetta ikki gjørt í okkara samfelag, og bygdamenning sæst sera litið til, skrivur Zakarias Wang m.a. í panelgreinini.

Tað er rós uppiborið, at Sosialurin hevur tikið ein tått upp um bygdamenning í paneli sínum. Hetta er eitt mál av alarstersta áhuga fyri okkum, og er ikki sørt av altjóða orðaskifti um tað heldur. Eitt av teimum fremstu ritum, ið komin eru innan hetta orðaskifti er bókin hjá Ottar Brox, »Hvat hendir á bygd«, sum er komin á feroyskum. Hon víðger víðurskifti, sum minna so nógv um okkara, sum nakað útlendskt kann, tí hon er um fiskimenn og bøndur heilt har norðuri í Noregi, og tann, sum hevur hug til at fáa hópin av tilfari til hetta orðaskifti kann fáa tað haðani.

Tað, sum eyðkennir okkara land, er nevniliga at fólk býr í bygdum. Hvar bygdin hevur, sini serligu eyðkennir, sína serligu mentan og sitt serliga bygdamál. Alt hetta ger, at tey sum eru vaksin upp í eini av hesum byggunum helst av øllum ynskja at sleppa at búgva har. Hendan kenslan og hetta ynski er nakað, sum landsins myndugleikar eiga at stuðla á besta hátt, tí verður skipað so fyrri, at fólk sleppa at gera so sum tey ynskja, so verða tey glað fyrri at búgva í hesum landi, og álít er í teimum, tá tey tungu tókini skulu takast.

Men hvat skal so gerast fyrri at fólk sleppa at

búgva har, sum tey ynskja?

Fyrsta treytin er hon, at tey fáa eitt grundstykki, har tey kunnu seta síni hús. Hvat gera landsins myndugleikar í so máta?

Tað er syndarliga litið. Tað skuldi verið ein sjálffylgja, at hvør einasta kommuna í hvørjari einastu bygd hevði byggibúgvin grundstykki liggjandi, sum tann kundi fáa, sum ynskti át fara undir at byggja. Men so er ikki, og tað er ikki so frægt, at landsins myndugleikar hava gjørt eina lóg, sum sigur, at hetta er ein kommunal skylda. Kommunurnar hava skyldu til at geva fólkum innivist, men hava ikki skyldu til so frægt sum at útvega teimum grundøki, sum kunnu betala tað, hetta kostar.

At hetta er nakað, sum kostar nakað er púra greitt. Jørð fæst ikki fyrri einki, og vegir, vatn og kloakkir kosta bæði pengar og arbeiði. Alt hetta skal betalast. Men sum er, stuðlar tað almenna jú húsabygging. Hetta verður gjørt gjøgnum Húsálansgrunnin. Men hesin stuðul frá tí almenna kemur jú aftan at øll tey tungu tókini eru tikin, og er mestsum eitt slag av rentustudningi til tey dyra bankalánini.

Hetta likist ongum!

Tað einasta rætta er jú, at lánið frá Húsálansgrunninum verður latið til tað byggibúnaða grundstykkið, og at hetta lán er rentu- og avdráttarfrítt tey fyrstu 5 árin. Hvat hevði hetta ikki lætt um møguleikarnar hjá ungum fólk til at fingið tak yvir hendi! Tey flestu sum byggja hava spart nakað saman, og sluppu tey so undan at brúka allar pengarnar til grundøki, so kundu tey í staðin brúkt pengarnar til at keypt tilfari fyrri. Bar til at fáa hjálpa frá vinum, skyldmonnum og grannum hevði tað verið lótuverk at fingið hópin av húsum. Hetta er nakað, sum sjálvandi hevði havt mest avleiðingar í teimum smáu plássunum, men sjálvt í Havnini hevði tað verið ein Harrans lætti fyrri tey ungu, um kommunan hevði byggibúgvin grundstykki, og um lánið frá Húsálansgrunninum varð latið til hetta stykkið heldur enn eftir at húsið var bygt.

Av tí at ein slik lóggáva er av áhuga fyrri øll tey ungu í landi okkara, skuldi tað ikki verið serliga trupult at fingið hana framda.

Men tá ið fólk ikki setast í heimbygdini, so kann tað eisini vera av tí, at tað ikki ber til hjá teimum at búgva har og samstundis fáa eitt so frægt arbeiði, at tey kunnu liva av tí.

Í nøkrum førum ynskja fólk tó at seta búgv í eini bygd, tó at tey ikki kunnu fáa arbeiði har. Tey meta tað sjálvandi sum ein vans, at tey nýðast at fara burtur í eina aðra bygd at arbeiða, men fyrimunir av at búgva har heima eru so stórir, at teir vega upp í móti. Roynir aðrastaðni frá sýna, at tað ber til at fáa fólk til at fáa sær arbeiði so langt burturi, at tað tekur meir enn ein tíma at koma fram. Somu roynir benda eisini á, at hetta ikki er nakað, sum fólk fegnast um, og at tey nógv heldur enn at ferðast langa leið fyrri at fáa arbeiði vilja fáa arbeiði nærri heimbygdini.

Hetta ber so aftur við sær, at um vit hava gjørt tað lætt hjá fólk til sett búgv har sum tey sjálvi ynskja, so fer ynski at koma fram um at fáa arbeiðspláss til vega í hesum bygdam.

Í øðrum lóndum er ikki talan um at fáa arbeiðspláss, tí har er arbeiðsloysi. Men tað er mangt sum bendir á, at vit í dag í Føroyum eru í eini tíðarhøvring, sum krevur, at fleiri fólk enn nakrantíð fyrr fara til verka. Her er serliga umskifti í fiskiskapi okkara av týdningi.

Sum er hava vit nógv flakavirkir, og í seinastuni hevur tað verið rættuliga nógv at gjørt á teimum. Men alt bendir á, at framtíðin fer at bera við sær, at nógv meir av fiski fer at koma upp á land hjá okkum, og helst verður neyðugt at gera virkir allarstaðni har tað ber til at fáa fólk at arbeiða. Har er jú ein møguleiki at flyta fiskin til fólkini heldur enn at flyta fólkini langa leið til tað stað, fiskurin verður landaður.

Fyri tað einstaka flakavirki er hetta ein sera dýr loysn, sum tað als ikki hevur ráð til. Tí verður neyðugt við eini serligari flutningsskipan, soleiðis at tað ikki verður hvørt flakavirki sær, sum skal gjalda tað hetta kostar, men øll vit, sum fáa fyrimunir burtur úr at tað verður liviligt hjá fleiri fólkum á byggunum.

Hetta seinasta visir jú hvørjar trupulleikar bygdamenningarpolitikkurin hevur at berjast í móti. Skulu vit hyggja eftir, hvat ið loysir seg fyrri virkini, so er tað greitt, at tað loysir seg at hava stór virkir og lata tey sum arbeiða sjálvi betala tað tað kostar at

koma millum heim og arbeiði. Skulu vit lata tey privatøkonomisku vinningsjónarmiðini hava fritt at fara, so er bara at siga øllum slikum politikki farvæl. Men ynskja vit bygdamenning, so nýðast vit at leggja haft á tað privata fyrirtaksemið og t.d. nýta tað politiska valdið til at siga, at eitt virki skal lata arbeiðsløn til fólk frá tí tey eru farn frá húsum um morgunin til tey eru heima aftur um kveldið. So hevði tað verið skjótt, at tað loysti seg betur at flyta vørna enn fólk. Men sum er verður hetta ikki gjørt í okkara samfelag, og bygdamenning sæst sera litið til.

Ursliðið av tí vantandi bygdamenningarpolitikkinum er so tað, at ein hópur av okkara uppvaksandi ættarliði fer úr heimbygdunum og í mongum førum av landinum. Nøkur royna tó at fáa sær eitt stöð í onkrari av teimum størru byggunum — serliga í Havnini og har á leið — men har sum arbeiði er at fáa er ikki møguligt at fáa eitt stað at búgva í. Teir sum verða valdir í by- og bygdaráð fyrri at hjálpa fólk og loysa trupulleikar hjá teimum, gera einki við hetta mál, so skjótt teir eru komnir innum. Hetta forir við sær, at tvørleikarnir hjá teimum, sum vilja seta búgv her á landi eru størri enn nakrantíð, og tað er heldur at undrast yvir, at tey ikki eru fleiri, sum gevast og fara avstað.

Tann vantandi bygdamenningarpolitikkurin visir seg soleiðis í tí, at politikarar okkara ikki vilja áleggja kommununum altíð at hava tøk grundstykki, teir vilja ikki hava at húsálansgrunnurin skal hjálpa, har sum hjálpa munar mest, teir vilja heldur hava, at fólk skulu flyta til avreiðingastað enn at fiskur verður fluttur til virkir í byggunum. Avleiðingarnar eru sera sjónskar. Fólk trunkast saman í teimum størru plássunum, og har verður eftirspurningurin eftir grundstykki so stórir, at ikki eingong tey, sum eru uppvaksin har, kunnu fáa so frægt, at tey kunnu seta eina hús upp.

Eins væl og bygdamenning er landsmenning, so er vantandi vilji til at reka ein bygdamenningarpolitikkk landsoyðing.

Zakarias Wang

Fyrsta treytin fyrri at fólk sleppa at búgva har, sum tey ynskja er, at tey fáa eitt grundstykki. Tað skuldi verið ein sjálffylgja, at hvør einasta kommuna í hvørjari einastu bygd hevði byggibúgvin grundstykki liggjandi. Men so er ikki, og tað er ikki so frægt, at landsins myndugleikar hava gjørt eina lóg, sum sigur, at hetta er ein kommunal skylda, skrivur Zakarias Wang m.a. Myndin er frá útsýkingini hjá Tórshavnar Kommununi á Konmansmýru